

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА
Навчально-науковий інститут екології

ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ

Збірник наукових статей
XVIII Всеукраїнських наукових
Таліївських читань
(20 жовтня 2022 року)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Харків
2022

ББК 28.081
УДК 504

Рекомендовано до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 2 від 17.11.2022 р.)

Посвідчення УкрІНТЕІ МОН України № 1075 від 20 грудня 2021 р.

Редакційна колегія:

Максименко Н. В., д-р геогр. наук (голова редколегії);
Ачасов А. Б., д-р с.-г. наук; Балюк С. А., д-р с.-г. наук; Некос А. Н., д-р геогр. наук;
Назарук М. М., д-р геогр. наук; Сонько С. П., д-р геогр. наук; Коваль І. М., д-р с.-г. наук;
Шпаківська І. М., канд. біол. наук; Гололобова О. О., канд. с.-г. наук; Кочанов Е. О., канд. військ.
наук; Тітенко А. В., канд. геогр. наук; Клещ А. А., канд. геогр. наук; Рябенький А. В.;
Баскакова Л. В.; Гречко А. А. (технічні секретарі).

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 6, к. 480а.
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
Навчально-науковий інститут екології
Тел. 707-53-36, e-mail: monitoring.ecodepart@gmail.com

Охорона довкілля: зб. наук. статей XVIII Всеукраїнських наукових Таліївських читань. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 186 с.
ISBN 978-966-285-746-7

Розглядаються сучасні проблеми раціонального природокористування та охорони природи, оцінки екологічного стану компонентів і комплексів довкілля. Висвітлені наукові та освітянські проблеми заповідної справи в Україні. Також надано результати міжнародного співробітництва в галузі екологічної освіти і просвітництва.

Для науковців, фахівців-екологів, викладачів, аспірантів, магістрів і студентів вищих навчальних закладів

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за добір, точність, достовірність наведених даних, фактів, цитат, інших відомостей.

Матеріали друкуються мовою оригіналу

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

XVIII Всеукраїнські наукові Таліївські читання
проводяться за підтримки *Проекту*:
Erasmus+ – Multilevel Local, Nation- and Regionwide
Education and Training in Climate Services, Climate Change
Adaptation and Mitigation (ClimEd);

International Visegrad Foundation Project – Green & blue
infrastructure in post-USSR cities: exploring legacies and
connecting to V4 experience

ISBN 978-966-285-746-7

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2022
© Дончик І. М., макет обкладинки, 2022

ЗМІСТ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДИ

БРУСЕНЦОВА Н. О. ЗБЕРЕЖЕННЯ КУНИЦЕВИХ (MUSTELIDAE) НПП «ТУЗЛІВСЬКІ ЛИМАНИ» В УМОВАХ СУЧАСНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	6
ВАСИЛЮК О. В. ПРО ЗАГРОЗУ ЗБЕРЕЖЕННЯ РОСЛИН-СУПЕРЕНДЕМІКІВ В ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ НА ПІВДНІ ТА СХОДІ УКРАЇНИ	9
ГРЕБЕНЩИКОВ В. НОВА ЗНАХІДКА LEUCOCORTINARIUS BULBIGER (ALB. & SCHWEIN.) SINGER, ЗАНЕСЕНОГО ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ	12
ЖУК Ю. І. ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ	15
ЗАГОРОДНЮК Н. В., ЗАРЮКОВА К. С. МОХОПОДІБНІ В ЕКОТОПАХ ЗАПОВІДНОГО УРОЧИЩА «ЛЕТЮЧІ ПІСКИ» (ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ)	18
КОЧАНОВ Е. О., ЛОБАЧ П. С. КЛІМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОПАЛЮВАЛЬНОГО ПЕРІОДУ	22
КУДРЯ С. І., ТАРАРІКО Ю. О., ЛИЧУК Г. І., КУДРЯ Н. А. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ РІЛЛІ В СТАЛИХ ОРГАНІЧНИХ АГРОЕКОСИСТЕМАХ...	24
КУХАР І. І. ВПЛИВ ДЖИПІНГУ НА ПРИРОДНІ ЕКОСИСТЕМИ	27
МАКСИМЕНКО Н. В., БУГАКОВА М. В. ДИНАМІКА, ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ ЛІСОВИХ ПОЖЕЖ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	30
НЕКОС А. Н., ПАРШУКОВ Г., ТАРАНСКАЯ С. СМАРТ ТЕХНОЛОГІЇ НА СЛУЖБІ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ МАЛИХ МІСТ	34
ОСТРОУШКО М. В. ОСНОВНІ ЗАСАДИ КАРТОГРАФІЧНОГО ЗОБРАЖЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ НА ТЕРЕНАХ М. КРИВИЙ РІГ	37
ПИТУЛЯК М. Р., ХОМ'ЯК Н. В. ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ПРИДНІСТЕР'Я	40
ШИЯН Н. М. RHARONTICOIDES TALIEWII (KLEOROW) M.V. AGAB. & GREUTER: КОРОТКА ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ОХОРОНИ В УКРАЇНІ	45
ЩЕРБАКОВА О. Ф., НОВОСАД В. В., НОВОСАД К. В. ІНТРОДУКЦІЯ ТА РЕІНТРОДУКЦІЯ – ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФІТОГЕНОФОНДУ НАЙВРАЗЛИВІШИХ РАРИТЕТНИХ ВИДІВ ТЕХНОГЕННОЇ ЗОНИ ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОГО ЕНЕРГОКОМПЛЕКСУ	48
ЮЗИК Д. І., ЮЗИК А. В. ЕКОЛОГО-ФАУНІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОРНІТОФАУНИ СОНЯЧНИХ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ В СЕЛИЩІ ПУТИЛА (БУКОВИНСЬКІ КАРПАТИ)	52
ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ КОМПОНЕНТІВ І КОМПЛЕКСІВ ДОВКІЛЛЯ	
DOBROŃSKA P. A., CHERKASHYNA N. I. FEATURES OF HEAT ISLAND FORMATION OF EUROPEAN CITIES	56
HRANOVSKA L. M., IVANOV V. I. VALUE OF FOREST SHELTER-BELTS FOR COMBATING LAND DEGRADATION AND DESERTIFICATION IN THE STEPPE OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF CHANGES IN CLIMATE	58
КРОТКО А., CHERKASHYNA N. I. COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF THE ENVIRONMENTAL NETWORK	

УДК 332.37+631.153.3/.147

**РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ РІЛЛІ
В СТАЛИХ ОРГАНІЧНИХ АГРОЕКОСИСТЕМАХ**

КУДРЯ¹ С. І. , ТАРАРІКО² Ю. О., ЛИЧУК³ Г. І. , КУДРЯ¹ Н. А.

kudryasi.com@gmail.com, urtar@bigmir.net,

aspirant.nnciz@gmail.com, kudrianadiiaa@gmail.com

¹Державний біотехнологічний університет, Харків, Україна

²Інститут водних проблем і меліорації НААН, Київ, Україна

³Національний Антарктичний науковий центр МОН України, Київ, Україна

У статті проведено оцінку агроресурсного потенціалу Лівобережного Лісостепу, проведено визначення продуктивності польових сівозмін, систему удобрення, а також врожайність певних культур.

Ключові слова: потенціал, сівозміна, система удобрення, врожайність.

The article evaluates the agricultural resource potential of the Left Bank Forest Steppe, determines the productivity of field crop rotations, the fertilization system, and the yield of certain crops.

Key words: potential, crop rotation, fertilization system, productivity.

Основна мета проведеного дослідження – оцінити агроресурсний потенціал Лівобережного Лісостепу України. Місце проведення – дослідне поле Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва. У досліді вивчали продуктивність польових сівозмін короткої ротації – попередник пшениці озимої–пшениця озима–буряки цукрові–ячмінь ярий. Попередниками пшениці озимої, а відповідно першими культурами сівозмін були: чистий пар, горох на зерно, чина на зерно, сочевиця на зерно, вико- вівсяна сумішка на зелений корм, соя на зелений корм, квасоля на зерно та кукурудза на силос.

Досліджували органічну систему удобрення з використанням на добриво тільки нетоварної частини врожаю: соломи бобових культур, соломи пшениці озимої, соломи гречки, гички буряків цукрових і соломи ячменю ярого.

Дослідженнями виявлено статистично доведено перевагу ланки з чистим паром за впливом на врожайність пшениці озимої (3,94 т/га). Ланки з бобовими культурами наближалися до парової, вони є перспективними для ведення органічного землеробства. Помітне зниження врожайності зерна спостерігали після кукурудзи на силос – 2,62 т/га.

Класичним і найпоширенішим попередником буряків цукрових є пшениця озима. Високі врожаї буряків у зоні нестійкого зволоження вирощують за розміщення після озимини, яку висівають по чистих і зайнятих парах [1, 2].

За нашими даними, у середньому за 1997–2016 рр. максимальна врожайність буряків цукрових була в ланці з чистим паром – 28,3 т/га. Врожайність коренеплодів у ланках з горохом і чиню на зерно, вико-вівсяною сумішкою та соєю на зелений корм наближалася до сівозміни з чистим паром, різниця в середньому становила 1,7 т/га, вона була не істотною. Визначено помітне зниження врожайності в сівозмінах із кукурудзою, сочевицею та квасолею. Порівняно з паровою сівозміною різниця становила 3,4 т/га. Це істотна різниця яка свідчить про вплив цих культур на врожайність буряків цукрових.

Вплив перших культур сівозмін на врожайність ячменю, який розміщували в четвертому полі за органічної системи удобрення значно зменшувався. Але у дослідженнях було помічено деяке підвищення врожайності зерна ячменю в сівозмінах з горохом, чистим паром, вико-вівсяною сумішкою та сочевицею.

Слід зазначити, що дані про врожайність окремих сільськогосподарських культур ще не дають повної уяви про продуктивність сівозмін у цілому.

Однією з основних оцінок сівозміни є кількість продукції з одиниці площі. Для цього нами проведено розрахунки виходу кормових одиниць і протеїну

з одного гектара ріллі. Крім того розраховували вміст умовних кормопротеїнових одиниць з одного гектара посіву, а також визначали вихід кормопротеїнових одиниць з одного гектара сівозмінної площі за методикою розробленою С. І. Мартіросовим і В. П. Мартіросовою [3].

Слід зважити також на те, що даних із порівняльної продуктивності сівозмін мало, тим більше сівозмін короткої ротації.

Попередники пшениці озимої, як і інші культури, досить чутливі до агрометеорологічних умов. У роки проведення досліджень склалися різні погодні умови, що вплинуло на продуктивність перших культур сівозмін. Із культур які збирали на зелений корм, порівняно високою продуктивністю в середньому за 20 років досліджень відрізнялася соя – 4,03 т к.-п. од./га. Значно поступалася їй вико-вівсяна сумішка. Різниця складала 0,99 т к.-п. од./га. Стабільну продуктивність забезпечили такі зернобобові культури, як горох, чина та сочевиця. Порівняно низьку продуктивність, у середньому за роки досліджень, забезпечила квасоля.

За умов нестійкого зволоження Лівобережного Лісостепу України на чорноземі типовому важкосуглинковому в середньому за роки досліджень більший вихід кормопротеїнових одиниць отримали в чотирьох сівозмінах, в яких попередниками пшениці озимої були бобові культури: соя, горох, або вико-вівсяна сумішка на зелений корм. Продуктивність у цих сівозмінах коливалася від 3,72 до 3,91 т к.-п. од./га. Гіршим цей показник був у сівозмінах із сочевицею – 3,63 та чиною – 3,60 т к.-п. од./га. Низьку продуктивність визначено в сівозмінах із кукурудзою та квасолею: 3,46; 3,39 т к.-п. од./га відповідно. Встановлено значне зниження продуктивності сівозміни, де попередником пшениці озимої був чистий пар. Продуктивність цієї сівозміни була мінімальною через відсутність продукції у першому полі.

З огляду на отримані дані перспективними для органічного землеробства є сівозміни з бобовими культурами: соєю, горохом, сочевицею та вико-вівсяною сумішкою. Вихід кормопротеїнових одиниць у цих сівозмінах становив

відповідно 3,78; 3,75; 3,72 і 3,71 т/га. Значно меншим вихід кормопротеїнових одиниць був у сівозміні з чистим паром – 3,21 т/га, що зумовлено відсутністю продукції у цьому полі.

Список використаних джерел: 1. Цвей Я. П., Недашківський О. І., Кісілевська М. О. Залежність родючості чорноземних ґрунтів від системи удобрення і чергування культур у сівозміні. Вісник аграрної науки. 2007. № 11. С. 5. 2. Кудря С. І., Клочко М. К., Кудря Н. А. Вплив передпопередників і різних доз мінеральних добрив на врожайність буряку цукрового на чорноземі типовому. Вісник ХНАУ. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія. 2012. № 4. С. 169–173. 3. Мартиросов С. И., Мартиросова В. П. К вопросу экономической оценки кормовых культур. Корма. 1977. № 2. С. 17–20.

УДК: 504.03

ВПЛИВ ДЖИПІНГУ НА ПРИРОДНІ ЕКОСИСТЕМИ

КУХАР І. І.

Ivankukhar04@gmail.com

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

В статті розглянуто вплив джипінгу на навколишнє середовище. Запропоновано розвинути широку систему просвітництва серед населення про негативний вплив джипінгу.

Ключові слова: джипінг, навколишнє середовище, акустичне забруднення, ущільнення

The article examines the impact of jeeping on the environment. It is proposed to develop a wide system of education among the population about the negative impact of jeeping.

Key words: jeeping, environment, acoustic pollution, compaction

Джипінг - це екстремальні мандрівки, перегони, ралі, трофі-рейди та інші заходи на важкопрохідній техніці (автомобілі, багі, квадроцикли) по природних територіях. Це досить популярна розвага як у гірських місцевостях, так і в степах, на берегах водойм чи морських косах.